

BİR GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK TBMM ÜYELİĞİNDEN YOKSUN BIRAKMA

Av.Dr.Hüseyin AYDIN*

OZET

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) getirdiği en önemli yenilik, fer'i ceza kavramına yer vermeyerek "hak yoksunlukları" konusunu bir güvenlik tedbiri olarak düzenlemiş bulunmasıdır. TCK 53'üncü maddeye göre kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin bir sonucu olarak kişi belli haklardan yoksun bırakılır. Söz konusu hak yoksunluklarının biri de kişinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden yoksun bırakılmasıdır. Anayasanın 83 ve 84'üncü maddesi hükümleri ile Meclis İçtüzüğü'nün 135 ve 136'ncı maddesi hükümleri nazara alındığında TCK 53'üncü maddesi uyarınca hükmedilen TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya ilişkin güvenlik tedbirinin infazı ikili bir ayrımı gerektirmektedir. Anayasanın 76'ncı maddesinin 2'nci fıkrası ile 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunun 11'inci maddesinde açıkça ismi zikredilen suçlar ile bir yıldan fazla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, kişi infaz engeli olan dokunulmazlıktan yararlanamaz. Bu durumda hükmedilen güvenlik tedbiri, milletvekili sıfatının sona ermesi beklenmeksizin infaz edilir ve kişi TBMM üyeliğinden yoksun bırakılır. Diğer hallerde ise hükmedilen cezanın ve güvenlik tedbirinin infazı milletvekili sıfatının sona ermesine bırakılır.

Anahtar Kavramlar: Güvenlik Tedbiri, Hak Yoksunlukları, TBMM Üyeliğinden Yoksun Bırakma, Siyasi Haklar, Yasama Dokunulmazlığı.

* Ankara Barosuna Kayıtlı Serbest Avukat

SUMMARY AS A SECURITY MEASURE TO DEPRIVE MEMBERSHIP OF TBMM

The most important reform brought about by Turkish Penal Code (TPC) Law No.5237 is that it does not include “accessory penalty” so that it regulated “rights deprivation” as a security measure. Based on TPC Law article 53, a person who is sentenced to imprisonment because he or she committed a crime intentionally deprives certain rights. One of these deprivation of rights is that to leave the person deprived of membership of the Grand National Assembly of Turkey (TBMM). Considering the articles 83 and 84 of the Constitution of Turkey and articles 135 and 136 of TBMM bylaws, enforcement of security measure based on TPC Law article 53 that deprives the person membership of TBMM requires a dual separation. 2 nd paragraph of article 76 of the Constitution of Turkey and article 11 of the PM Election Law No: 2839 indicate the type of crimes that is not covered by parliamentary immunity, and it is also indicated that those receiving imprisonment for more than a year is not protected by legislative immunity. In this case, the individual’s post as the Member of Parliament is terminated and the sentence is enforced immediately. In other cases, the execution of the sentence and security measures is postponed until the PM’s term is concluded.

Keywords : Security Measures, Rights Deprivations, Deprived Membership of TBMM, Political Rights, Legislative Immunity

GİRİŞ

Ceza siyaseti açısından bir suçtan mahkum olan kişinin ceza yanında veya cezadan bağımsız olarak bir kısım hak yoksunlukları ile yaptırıma tabi tutulması yaygın bir uygulamadır. 765 sayılı TCK’da bu hak yoksunlukları fer’i ceza olarak düzenlenmiş, bazen süresiz bazen de süreli olarak uygulanması öngörülmüştür. 5237 sayılı TCK ile hak yoksunlukları, fer’i ceza olarak değil de güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Ancak yeni düzenlemede de hak yoksunlukları, failinin tehlikeliliği ile ilgili bir araştırma yapılmaksızın hapis cezasına mahkûmiyetin bir sonucu ve kural olarak hapis cezasının süresiyle orantılı bir şekilde uygulanmaktadır. Ayrıca söz konusu hak yoksunluklarının uygulanması için failin hapis cezasına mahkûmiyeti zorunlu olduğu için,

eğer bir suçtan dolayı faile kusur atfedilemeyecekse güvenlik tedbiri de uygulanamayacaktır. Tüm bu hususlar, 5237 sayılı TCK'da hak yoksunlukları ile ilgili yapılan nitelemenin, düzenlemenin özüne yansımadığı hususunda haklı eleştirilere yol açmıştır.

TBMM üyeliğinden yoksunluk, esasında seçilme hakkından dolayısıyla bir siyasi hakkın kullanılmasından yoksunluk olarak değerlendirilmektedir. Ancak 5237 sayılı TCK'nın 53/1-a maddesinde, bu hak yoksunluğu, bir kamu görevinin üstlenilmesinden yoksunluk kapsamında düzenlenmiştir. Bununla birlikte TCK 53/1-b maddesinde seçme, seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksunluk da güvenlik tedbiri olarak sayılmıştır. Çalışmamızda düzenlemede gereksiz bir tekrar olup olmadığı ve her iki düzenlemenin kapsamı ve anlamı üzerindeki tartışmalara değinilmiştir.

Yasama görevinin niteliği ve önemi, milletvekilinin hukuki statüsünün Anayasa'da özel olarak düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğu, milletvekilliğiyle bağdaşmayan işler, milletvekilliğin düşmesi gibi konular, Anayasa'da açıkça düzenlenmiştir. Konuya ilişkin TBMM İç Tüzüğünde de hükümler bulunmaktadır. Konunun bir bütün olarak anlaşılması için, Anayasa ve TBMM İç Tüzüğündeki düzenlemeler ve bu düzenlemelerin, 5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesiyle olan ilişkisi önem arz etmektedir. Söz konusu hükümler arasında bir tutarlılık bulunmamaktadır. Bu çerçevede mevcut düzenlemeler arasındaki çelişkiler ve bu çelişiklerin ne şekilde giderilebileceği hususunda öneriler üzerinde durulmuştur.

Kararın kesinleştiği tarihte milletvekili olarak görev yapan kişi hakkında, TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya dair güvenlik tedbirinin infazı özellik arz etmektedir. Bu noktada yasama dokunulmazlığının kapsamından hareketle ve TBMM İç Tüzüğündeki düzenlemeler de esas alınmak suretiyle bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

I. CEZA HUKUKUNDA GÜVENLİK TEDBİRLERİ

A. GENEL OLARAK GÜVENLİK TEDBİRLERİ

Güvenlik tedbirleri, ceza hukukunda cezanın uygulanmadığı veya uygulansa bile suçları önlemede yetersiz kaldığı hallerde başvuru ve

geleneksel ceza sistemini tamamlayan hukuki koruma araçlarıdır¹. Bu tedbirlerin amacı, genel olarak cezada olduğu gibi toplumsal düzeni savunmaktır². Savunma halen mevcut, güncel, gerçekleşmesi yakın bir tehlikeye karşı değil, tersine gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikeye karşıdır. Yine buradaki savunma ilk işlenen suçun tehlikesine karşı da bir savunma değil, suçta tekerrür tehlikesine karşı bir savunmadır³. Cezanın amacı, kusurun kefareti iken, güvenlik tedbirlerinin temel hedefi, suçlunun ıslah edilmesi, toplumsal hayata uyumunun sağlanması ve nihayet yeniden suç işlemesine engel olmak suretiyle kamu düzenin korunmasıdır⁴.

Güvenlik tedbirlerine tıpkı cezada olduğu gibi, ancak mahkemeler tarafından hükmedilebilir. Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi, güvenlik tedbirleri için de geçerli olduğundan, kanunda yazılı olmayan herhangi bir güvenlik tedbirine hükmedilemez. Sonraki kanunun lehe olması halinde makale şamil olacağı ilkesi, güvenlik tedbirleri için de geçerlidir⁵.

Cezada olduğu gibi güvenlik tedbirlerinin özünde kendisine tedbir uygulanan kimseye bir eza-cefa vermek vardır. Gerçekten güvenlik tedbirleri, kişinin yaşamına son vermek hariç, niteliği ne olursa olsun hukuki anlamda bir zarar ve kötülük biçiminde gerçekleşmektedir⁶. Bununla birlikte güvenlik tedbirleri cezadan farklı olarak bir “bastırma” değil, “önleme” tedbiridir.⁷

Güvenlik tedbirleri suç teşkil eden bir fiilin işlenmesini gerektiren ve ondan sonra gelen tedbirlerdir. Bu nedenle bu tedbirler, her zaman gerçekleşmiş bir suç tarafından suçun mağduruna ve topluma verilen zarar ve tehlikelerden sonraki tedbirlerdir. Buradaki zarar veya zarar tehlikesi, geçmişe veya hale ait olup fiili ve gerçektir. Bunun yanında güvenlik

¹ Kunter, s.1328;Hafizoğulları, *Ceza Normu*, s. 233 ;Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s. 434; Demirbaş, s.582; Toroslu, s. 387;Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 905;Artuk,,s.462.

² Kunter, s.1328; Dönmezer, s.283. ; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.434;

³ Hafizoğulları, *Ceza Normu*, s. 238-239; Artuk,,s.474.

⁴ Erem, s.352-353. ; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.438.; Soyaslan,*Ceza Hukuku*, s.532; Toroslu, s. 387; Nuhoglu, s.5;Centel/Zafer/Çakmut, s.721; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 905 , Özgenç,*Türk Ceza Hukuku*, s.688-699.

⁵ Erem, s. 352 ; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.472.;Öztürk /Erdem ,s.322; Centel/Zafer/Çakmut, s.722; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 905. Artuk,s.466;Nuhoglu,s.9.

⁶ Hafizoğulları, *Ceza Normu*, s. 234. ; Toroslu, s. 387; Artuk,,s.473.

⁷ Hafizoğulları, *Ceza Normu*, s. 235. ; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.434; Artuk,,s.473.

tedbiri, suçun tekr r tehlikesinde önceki bir tedbir olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bu durumda tehlike, gerçek ve fiili değil mümkün ve muhtemel bir tehlike olmaktadır⁸.

“*Kusursuz ceza olmaz*” ilkesi uyarınca, işlediği suçtan dolayı kendisine kusur atfedilemeyen kişiye ceza verilmez. Buna karşılık, güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için kişinin kusurlu olmasına gerek bulunmamaktadır⁹.

B. 5237 SAYILI TCK’DA GÜVENLİK TEDBİRLERİ

1. GENEL OLARAK

5237 sayılı TCK’da güvenlik tedbirleri, birinci kitabın yaptırımlar başlıklı üçüncü kısmının ikinci bölümünde d zenlenmiřtir¹⁰. Buna göre belli haklardan yoksun bırakılma (m.53), eşya müsaderesi (m.54), kazanç müsaderesi (m.55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (m.56), tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri (m.60), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (m.57), suçta tekr r ve özel tehlikeli suçlar (m.58) ve sınır dış edilm  (m.58), Kanunda düzenlenen güvenlik tedbirleridir.

2. BELL  HAKLARI KULLANMAKTAN YOKSUN BIRAKILMA

Toplumsal hayatta, kişiler arasında ilişkiler, güven esasına dayanır. Suç işleyen kişi, toplumun kendisine duyduğu bu güveni zedelemektedir. Bu nedenle suç işleyen kişi, özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır¹¹.

5237 sayılı TCK’nın getirdiği en önemli yenilik, fer’i ceza kavramına yer vermeyerek hak yoksunluklarını konusunu bir güvenlik tedbiri olarak düzenlemiş bulunmasıdır.¹² Ancak düzenlemenin mahiyeti itibariyle esasında fer’i ceza niteliğinde olan hak yoksunluklarının güvenlik tedbiri olarak düzenlenmesi, öğretide haklı olarak eleştirilmiştir.

⁸ Hafizoğulları, *Ceza Normu*, s. 236; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.435.;Soyaslan, *Ceza Hukuku*,s.533; Centel/Zafer/ akmut, s.726; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 905.

⁹  zgen , *Gazi şerhi*,s. 632; Koca Mahmut/ z lmez İlhan, s. 472 ; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.435; Demirbaş, s. 582; Centel/Zafer/ akmut, s.721.

¹⁰G venlik tedbirlerinin, yaptırımlar başlığı altında düzenlenmesinin eleştiri için bkz. Hafizoğulları, *Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri*” s.16; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.471.

¹¹  zgen , *Gazi şerhi*, s. 53.

¹² Parlar, Ali/ Hatipoğlu Muzaffer, s. 894.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, cezadan farklı olarak güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için failin kusurlu olmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak hak yoksunluklarına hükmedilebilmesi için, kişinin hapis cezasına mahkûm olması gerektiğinden işlediği suçtan dolayı kusuru bulunmayan bir kişiye hak yoksunluklarına ilişkin güvenlik tedbirinin uygulanması mümkün değildir. Ayrıca bütün güvenlik tedbirlerinin temelini ve meşruiyetini failin tehlikeliliği oluşturduğundan bir güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için öncelikle failinin tehlikeliliğinin belirlenmesi gerekmektedir. Buna karşılık 5237 sayılı TCK'nın 3'üncü maddesinde fiilin ağırlığı ile orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmedileceği ifade edildiğinden failin tehlikeliliği ile ilgili bir araştırma ve tespitin yapılmasına gerek bulunmamaktadır¹³. Dolayısıyla Kanunun ifadesi ile bir şey, " suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu " ise; artık o şey, tehlikelilikle bağıntılı olarak ortaya çıkan bir güvenlik tedbiri değil, suça tepki olarak ortaya çıkan ceza yanında, cezaya mahkûmiyetin kanunî neticesi olarak ortaya çıkan fer'i cezadır¹⁴. Nitekim İtalyan Ceza Kanunu'nda (m.17, 18, 19, 20) ve Alman Ceza Kanunu'nda (& 45 StGB) ayrıntılarda bir kısım farklılıklar olmakla birlikte, hak yoksunlukları ceza mahkûmiyetinin kanunî neticesi bir güvenlik tedbiri olarak değil; tam tersine, ceza yanında, fer'i ceza olarak düzenlenmiştir¹⁵.

TCK 53'üncü maddeye göre kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin bir sonucu olarak kişi belli haklardan yoksun bırakılır. Söz konusu hak yoksunlukları;

"a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,

b) Seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan,

¹³ Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.471;Turhan, *Hak Yoksunluğu*, s.173.

¹⁴ Hafizoğulları, *Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri*, s. 16; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.474.; Öztürk/Erdem, s. 323;Demirbaş, s.584; Centel/Zafer/Çakmut, s.728. Yargıtay da yanı görüştür. Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulun 14.02.2006 tarih E.2006/13, K. 2006/16 sayılı kararı, Bakıcı, s. 1223-1224.

¹⁵ Hafizoğulları, *Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri*, s. 16.

c) *Velayet hakkından; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,*

d) *Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,*

e) *Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten”* yoksun bırakmak şeklinde Kanun’da sıralanmıştır. Burada sıralanan hak yoksunlukları, sınırlı sayı prensibine göre ve sayma yöntemiyle belirlenmiş olup, maddede sayılanların dışında bir hak yoksunluğunun uygulanması mümkün değildir¹⁶. Bununla birlikte kanunilik ilkesine uyulmak şartıyla, özel yasalarda düzenlenen hak yoksunluklarına da hükmedilebilir¹⁷. Maddede belirtilen hak yoksunlukları, münferit olarak uygulanmaz. Hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ceza ile birlikte infaz edilir¹⁸.

Hak yoksunluğunun infazı için, mahkeme kararında bir açıklığın bulunmasına gerek bulunmamaktadır. Bir başka deyişle mahkeme, bu hususta açıkça karar vermese de, yasal koşulların varlığı halinde hak yoksunlukları uygulanır¹⁹. Zira hak yoksunlukları, mahkûmiyetin doğal sonucu olup, bu hususa hükümde yer verilmemiş olması, sanık için kazanılmış hak teşkil etmez (istisna TCK m.53/5)²⁰.

TCK 53’üncü maddeye göre bir kişinin işlediği bir suçtan dolayı belli haklardan yoksun bırakılması için iki koşulunun aynı anda bulunması gerekir. Bunlardan birincisi, kişinin kasıtlı bir suç işlemesi, ikincisi ise hapis cezasına mahkûm olmasıdır²¹. Kastın doğrudan kast veya olası kast olmasının sonuca bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak bilinçli veya bilinçsiz taksirle işlenen bir suçtan mahkûmiyet halinde, kast koşulu gerçekleşmeyeceğinden kişi hakkında hak yoksunluğu uygulanmaz²².

¹⁶ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s. 685; Bakıcı, s.1217.

¹⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulun 14.02.2006 tarih E.2006/13, K. 2006/16 sayılı kararı, Bakıcı, s. 1223-1224.

¹⁸ Zafer, s.423.

¹⁹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s. 685.

²⁰ Bakıcı, s. 1217; Malkoç, s.424. ; Öztürk/Erdem, s. 323; Demirbaş, s.585; Centel/Zafer/Çakmut, s.729.

²¹ Centel/Zafer/Çakmut, s.729.

²² Parlar/ Hatipoğlu, s. 895.

Kural olarak hapis cezasının ertelenmesi, hak yoksunluklarının uygulanmasına mani değildir. Ancak hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında kendi alt soyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkileri açısından 53' üncü maddenin 1'inci fıkrasındaki hükümler uygulanmaz. Aynı şekilde kısa süreli hapis cezası²³ ertelenen kişiler ile 18 yaşından küçük kişiler hakkında da belli haklardan yoksun bırakılmaya dair güvenlik tedbirleri uygulanmaz.

Kişinin, kasıtlı suçtan mahkûmiyetin bir sonucu olarak belli haklardan yoksun bırakılması, bazen hükümlü hakkında düzenlemenin amacını da aşan bir kısım ağır sonuçlara yol açabilir. İşte bu gibi özel durumlara binaen, Kanun Koyucu, TCK 53/3 maddesiyle hâkime, 53/1-3 bendinde öngörülen *“bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten”* yoksun bırakıp bırakmama hususunda bir takdir yetkisi tanımıştır. Buna göre hâkim, söz konusu hak yoksunluğunun hükümlünün geçim zorluğuna düşmesi, böylece aile bireylerinin de bundan olumsuz bir şekilde etkilenmesi ihtimalini de gözeterek, sanığın kişisel ve sosyal durumunu, suçun işlenmesindeki özellikleri de dikkate alarak bu hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verebilir²⁴.

TCK 53'üncü maddede düzenlenen hak yoksunlukları kural olarak, hapis cezasının süresiyle orantılıdır. Bu nedenle bu hak yoksunlukları hapis cezasının infazının bitmesiyle sona erer²⁵. Ancak Kanun Koyucu, takip ettiği suç ve ceza politikasının bir gereği olarak bazı hallerde işlenen suçun ihlal ettiği hukuki değeri de gözeterek, hak yoksunluklarının, cezanın infazı tamamlandıktan sonra da uygulanması gerektiğini kabul etmiştir²⁶. Söz konusu istisnalar, TCK 53 'üncü maddesinin 5 ve 6 ncı fıkralarında düzenlenmiştir. TCK 53/5 maddesine göre : *“Birinci fıkrafta sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca, cezanın*

²³ 5237 sayılı TCK'nın 49 ncu maddesinin 2 nci fıkrasına *“Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır”*.

²⁴ Parlar/ Hatipoğlu, s. 897.

²⁵ Öztürk/Erdem, s. 324; Centel/Zafer/Çakmut, s.731.

²⁶ Parlar/ Hatipoğlu, s. 897; Öztürk/Erdem, s. 324.

infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükümün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar” . Hükümde belirtilen koşulların varlığı halinde hakim ek yoksunluk sürelerine karar vermesi zorunlu olup bu konuda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte mahkeme, infazdan sonra devam edecek olan ek yoksunluk süresini belirleme hususunda takdir yetkisini haizdir²⁷. TCK 53/6 maddesine göre ise “Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar” Burada ek yasaklama kararı verip vermeme hususunda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâkim takdir yetkisini, ek yasaklama kararı vermeme yönünde de kullanabilir. Mahkemenin takdirini, ek yasaklama kararı doğrultusunda kullanması halinde, ek yasaklılık süresi, taksirli suçtan dolayı verilen mahkumiyet kararının infazından sonra işlemeye başlar²⁸.

II. TBMM ÜYELİĞİNDEN YOKSUN BIRAKMA

TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, TCK 53/1-a’da genel olarak kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakma kapsamında düzenlenmiş bir güvenlik tedbidir. Bununla birlikte TBMM üyeliğinden yoksun bırakmanın seçme, seçilme ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakmayla da bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca bu hususla ilgili olarak Anayasa’da ve Milletvekili Seçimi Kanunu’nda da benzer mahiyette hükümler ve hak mahrumiyetleri mevcuttur. Bu nedenle

²⁷ Parlar/ Hatipoğlu, s. 898.

²⁸ Parlar/ Hatipoğlu, s. 899.

konuyla ilgili bütüncül bir yaklaşım ortaya koymak için, düzenlemelerin hepsine değinilmiştir.

A. GENEL OLARAK KAMU GÖREVİNİN ÜSTLENİLMESİNDEN YOKSUN BIRAKMA

TBMM üyeliğinden yoksun bırakılma dâhil diğer atama ve seçime tabi her türlü memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten mahrumiyet, TCK 53/1-a maddesinde genel olarak kamu görevi üstlenmekten mahrumiyet kapsamında düzenlenmiştir. Maddede sayılan tüm görevler, kamu görevi olarak nitelendirilmiş ve hapis cezasına mahkumiyetin bir sonucu olarak kişinin sayılan kamu görevlerinin üstlenilmesinden yoksun bırakılacağı ifade edilmiştir.

Kamu görevinin anlam ve kapsamını, verilen örneklerle bakarak ve onlarla sınırlı bir şekilde anlamak gerekir. Dolayısıyla TBMM Üyeliği yapmak, Devlet, il, belediye ve köy ile bunların denetim ve gözetimi altında faaliyet yürütmek kamu görevi üstlenmek olarak kabul edilmelidir. Madde’de geçen Devletten kasıt, yasama organı, il belediye ve köy tüzel kişilikleri hariç tüm kurum ve kuruluşlar ile yürütmedir. “Denetim ve gözetim altında tutmak” ifadesi ile idari vesayete işaret edilmektedir²⁹.

Öncelikle şu hususu ifade etmek gerekir ki, maddenin dili ve tercih edilen kavramlar, 5237 sayılı TCK’da tercih edilen dil ve kavramlar açısından sorunludur. Mülga 765 sayılı TCK’nın 279 uncu maddesi, kamu personelinin, kamu görevi yapanlar ve kamu hizmeti yapanlar olarak ikiye ayırmakta, kamu görevini yapanları memur, kamu hizmetini yürütenleri ise memur saymamakta idi. Mülga Kanunun memur sayılma hususunda kabul ettiği ölçüt, kişinin katıldığı faaliyetin içinde ifa ettiği görevin mahiyetidir. Buna göre kişinin katıldığı faaliyet içinde ifa ettiği görevin mahiyeti kamu görevi ise memur sayılmakta, kamu hizmeti ise memur sayılmamakta idi³⁰. Buna karşılık 5237 sayılı TCK’nın 6/1-c maddesiyle memur kavramı terk edilerek kamu görevlisi tercih edilmiş ve kamusal faaliyetin yürütülmesine atmama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir suretle sürekli, süreli ya da geçici olarak katılan herkes kamu görevlisi

²⁹ Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.475.

³⁰ Soyaslan, s.45.; Gökcan /Artuç, s. 25 : Tezcan,/Erdem/Önök, s. 517;Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.102.

sayılmıştır³¹. Bu çerçevede konuya yaklaşıldığında, 5237 sayılı TCK 53/1-a maddesinde, işbu Kanun'daki kavramların yerine mülga 765 sayılı TCK'daki kavramların tercih edildiği görülecektir ki bu tercihin hiçbir hukuki ve mantıklı bir dayanağı bulunmamaktadır. Kanunun bütünlüğü ve kavram tutarlılığı açısından yapılması gereken, maddedeki “kamu görevi” kavramı yerine “kamusal faaliyet” kavramının, “memuriyet” kavramı yerine, “kamu görevlisi” kavramının tercih edilmesidir. Esasında TCK 53/1-a maddesi, mülga 765 sayılı TCK'nın 20'nci maddesinin 2'nci fıkrasının 2'nci cümlesi ile 5237 sayılı TCK'nın 6'ncı maddesindeki kamu görevlisi tanımının kötü bir sentezinden ibarettir. 765 sayılı TCK'nın 202'nci maddesinde sürekli kamu hizmetlerinden yasaklılık kapsamında “*Büyük Millet Meclisi azalığından ve intihaba tabi olan veya devlet ve vilayet ve Belediye ve köy tarafından veya bunların teftiş ve murakabesi altında bulunan müessesat canibinden tevcih kılınan bilcümle memuriyet ve hizmetlerden mahrumiyet*” de hak mahrumiyetleri arasında sayılmıştır. 5237 sayılı TCK'nın 53/1-a maddesinde ise bu hüküm sadeleştirilerek alınmış, ek olarak 6'ncı maddedeki kamu görevlisi tanımında yer alan “*atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir suretle sürekli, süreli ya da geçici*” ibareleri fıkranın başına ve sonuna eklenmiştir.

B. SEÇME VE SEÇİLME EHLİYETİ VE DİĞER SİYASİ HAKLARDAN YOKSUNLUK

5237 sayılı TCK 53/1-b maddesinde seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakma, kasten işlenmiş bir suçtan dolayı verilen hapis cezasından mahkûmiyetin kanuni sonucu bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir.

Seçme, seçilme hakkı ile diğer siyasi haklar, Anayasanın 67 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre “*Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir* (Anayasa m.67). Yine Anayasa'nın 68'inci maddesine

³¹ Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.475. Hükmün gerekçesinde “765 sayılı TCK'daki memur tanımının doğurduğu sakıncaları aynen devam ettirecek nitelikte olan tanım, Tasarı metninden çıkarılarak; memur kavramını da kapsayan kamu görevlisi tanımına yer verilmiştir. Yapılan yeni tanıma göre kişinin kamu görevlisi sayılması için aranacak tek ölçüt, gördüğü için bir kamusal faaliyet olmasıdır.” denilmiştir.

göre “*Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir*”. Bunların dışında Anayasa’nın 70’inci maddesinde her Türk’ün kamu hizmetine girme hakkı olduğu³², 74 üncü maddesinde vatandaşların ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla yabancıların kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM’ye başvurma; bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir³³.

5237 sayılı TCK 53/1-b maddesinde geçen diğer siyasi hakların ne olduğu hususunda Kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak yukarıda ifade edilen Anayasal hükümler karşısında siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma, halkoylamasına katılma, siyasi parti kurma, usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma haklarının, diğer siyasi haklar kapsamında değerlendirilmesinde kuşku bulunmamalıdır. Bununla birlikte Anayasa’nın siyasi hak ve ödevler başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenen diğer hakların, TCK 53/1-b kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunu tartışmak gerekmektedir. Bu haklardan kamu hizmetlerine girme hakkı ve bu haktan yoksunluk, esasında TCK 53/1-a maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Her ne kadar birinde “kamu görevi”, diğerinde ise “kamu hizmeti” kavramı kullanılmış ise de bu tercihinin, farklı bir anlam yüklemeyi gerektirecek şekilde bilinçli bir tercih olduğunu söylemek güçtür. Bunun ötesinde kamu hizmeti kavramı, kamu görevi kavramını da içine alan daha geniş bir kavramdır³⁴.

³² “*Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez*” (Anayasa m.70).

³³ “*Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir*” (Anayasa m.74/1). *Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir*” (Anayasa m.74/4).

³⁴ Özellikle İdare Hukukunda kamu hizmeti terimi, en geniş anlamıyla “kamuya yararlı hizmet” kavramını kapsayacak şekilde kullanılmakta, bu nitelikte hizmetin özel hukuk hükümleri uyarınca idare eliyle örgütlenmesi veya bizzat özel kişilere gördürülmesi durumunda dahi, söz konusu hizmetler kamu hizmeti sayılmaktadır. (Gökcan/Artuç,s.35)

Ayrıca 1982 Anayasasında kamu görevlileri, esas itibarıyla “*kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler*” başlığı altında 128 ve 129 uncu maddelerinde düzenlenmiştir. “Genel İlkeler” başlıklı 128 inci maddeye göre “*Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu*

Dolayısıyla kamu hizmetlerinden yasaklılığın, kamu görevini üstlenmekten yasaklılığı da içerdiğinin kabulü gerekir. Ancak buradan hareketle Kanun Koyucunun tekrar mahiyetinde bir düzenlemeye yer verdiğini söylemek de güçtür³⁵. Zira her iki hükümde kanaatimizce dikkate değer bir farklılık bulunmamaktadır. Siyasi hakları kullanmaktan ve bu kapsamda kamu hizmetine girme hakkını kullanmaktan yoksunluk, geleceğe yönelik sonuç doğuracak bir yoksunluktur. Bir başka deyişle kişi, karar kesinleştikten sonra belli bir süreyle kamu hizmetine girme hakkını kullanamayacaktır. Buna karşılık hükmün kesinleştiği tarihten önce, kamu hizmetine girme hakkını kullanarak kamu görevi üstlenen kişilerin, üstlendikleri bu görevden, bu hükme dayalı olarak yoksun bırakılması mümkün değildir. Bu durum, özellikle kamu görevlisi olmaya engel olmayan bir hapis cezasına mahkumiyetin sonucu olarak hak yoksunluğuna ilişkin güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde önem arz etmektedir. İşte bu durumda kişi, TCK 53/1-a maddesi uyarınca üstlendiği veya istihdam edildiği kamu görevinden yoksun bırakılabilecektir.

Her ne kadar Anayasa’da dilekçe hakkı, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı, siyasi haklar başlığı altında düzenlenmiş ise de, bu hakları TCK 53/1-b kapsamında değerlendirip, hapis cezasında mahkumiyetin bir sonucu olarak kişiyi, bu hakları kullanmaktan yoksun bırakmak mümkün değildir. Zira Anayasa’da bu haklarla ilgili bir sınırlama öngörülmediği gibi, Kanun Koyucu’ya da bu doğrultuda bir yetki tanınmamıştır³⁶. Nitekim 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ile 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununda hapis cezasına mahkûm olanların bu hakları kullanmaktan yoksun bırakılacağına dair bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Dolayısıyla maddede geçen “*diğer siyasi haklar*” ibaresini, dilekçe hakkı, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkını dışarıda tutacak şekilde daraltıcı şekilde yorumlamak, Anayasa’ya uygun bir yorum olacaktır.

hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür”.

³⁵ Aksi görüş için bkz., Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.476.

³⁶ Hafizoğulları, *Ceza ve Güvenlik Tedbiri*, s. 19; Hafizoğulları, *Ceza Hukuku*, s.476

C. ANAYASA'YA GÖRE ÜYELİĞİN DÜŞMESİ

Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre TBMM üyeliğinin düşmesi, istifa, kesin hüküm giyme ve kısıtlanma, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev ve hizmeti sürdürmekte ısrar ve meclis çalışmalarına devamsızlık halleriyle sınırlandırılmıştır. Maddede belirtilen nedenlerin dışında bir nedenle üyelik düşürülemez³⁷.

İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu TBMM Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Genel Kurul'ca kararlaştırılır. Kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde milletvekilliğin düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurul'a bildirilmesiyle olur. Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir. Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurul'ca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir (Anayasa,m.84).

Anayasanın 84'üncü maddenin son fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi'nin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararında belirtilen ve partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekilinin milletvekilliği, gerekçeli kararın Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla sona ermekteydi. Ancak 12.09.2010 tarihinde yürürlüğe giren 5982 sayılı Yasanın 9'uncu maddesiyle bu hüküm ilga edilmiştir. Dolayısıyla beyan ve eylemleriyle mensubu bulunduğu partinin kapatılmasına neden olduğu Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararıyla sabit olan milletvekilin, milletvekilliği artık düşürülemeyecektir. Anayasa Mahkemesi, 17 Mart 2011 tarihli E.2011/1 D.ış, K.2011/2 sayılı kararında siyasi parti kapatma davalarında, partinin kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan milletvekilinin, üyeliğinin düşürülmesinin, ceza hukuku kurallarına göre verilmiş bir ceza hükmü olmadığına hükmetmiştir³⁸.

³⁷ Erdoğan, s. 260.

³⁸ RG, 09.07.2011. Yüksek Mahkeme'ye göre "Siyasi parti kapatma davalarının hukukun diğer alanlarına göre ceza hukukuna daha yakın olduğu ileri sürülmekte ise de bu

Her ne kadar Anayasanın 84'üncü maddesinde kesin hükümün ve kısıtlılığın mahiyeti hususunda bir sınırlama söz konusu değil ise de öğretide kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde milletvekilliğin düşmesinin, milletvekili seçilmeye engel bir suçtan dolayı verilen kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halleriyle mümkün olacağı kabul edilmektedir³⁹. Dolayısıyla herhangi bir mahkûmiyet milletvekili seçilmeye engel olmuyorsa, milletvekilliğin düşmesine yol açmaz. Nitekim bu husus, TBMM İç Tüzüğü'nün 135 ve 136'ncı maddelerinde açıkça düzenlenmiş TBMM üyeliğinin ancak milletvekili seçilmeye engel bir suçtan dolayı verilen kesin hüküm veya kısıtlanma halleriyle düşürülebileceği ifade edilmiştir.⁴⁰ Buna göre TBMM üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekilinin üyeliği, kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurul'un bilgisine sunulmasıyla sona erer. Üyelik, mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği tarih itibariyle değil, bu hükmün TBMM Başkanlığı'na Genel Kurul'a bildirildiği tarih itibariyle son bulmaktadır⁴¹. Kesin hüküm konusu olan suçun milletvekili seçilmeye engel bir suç olup olmadığı, dolayısıyla Genel Kurula bildirilip bildirilmeyeceği hususu TBMM

davalar, bütünüyle ceza hukuku kuralları içerisinde değerlendirilmesine olanak bulunmayan kendine özgü davalardır. Siyasi partilerin kapatılması yaptırımı, özgürlükçü, çoğulcu, çağdaş demokrasilerin kendilerini koruyabilmeleri için öngörülmesi olup her zaman ceza hukuku alanına giren bir kuralın ihlalinin sonucu değildir. Siyasi partilere yasaklanan eylemlerin niteliği, bunların kapatılma sonucunu doğurabilmesi için aranan koşullar ve uygulanan yaptırım türünün ceza hukukundaki suç ve cezalardan farklılık göstermesi de bu davaların kendine özgü niteliğini öne çıkarmaktadır. Bir siyasi parti kapatma davası sonucunda siyasi partinin kapatılmasının yanı sıra Anayasa'nın 84. maddesinin mülga beşinci fıkrasında öngörüldüğü üzere partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olan kişilerin milletvekilliğinin sona ermesi de bir ceza davasında mahkemece verilen ceza hükmü niteliğinde değildir”.

³⁹ Onar, s. 413; Atar, s.216; İba, s.124; Gözübüyük, s.198; Derdman, s.406; Gören/İzgi, C.2, s.811; Gözler, s.260.

⁴⁰ Aynı şekilde Anayasanın 84 üncü maddesinin ilk halinde “Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen” denilerek bu husus açıkça öngörülmekteydi. Onar, s. 413,

⁴¹ Gözler, s.260.1961 Anayasasına göre de kesin hüküm halinde üyeliğin düşmesi için Meclis kararına gerek bulunmamaktaydı. Ancak 1982 Anayasasından farklı olarak milletvekili sıfatı, hükmün kesinleştiği tarihte son bulmaktaydı. Nitekim bu husus 05.03.1973 tarihli Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 112'nci maddesinde “ Bir milletvekili, Anayasanın 68 nci maddesinde yazılı suçlardan biri ile cezalandırılmış olursa, hükmün kesinleşmesi tarihinde milletvekilliği sıfatı sona erer” denilmek suretiyle açıkça düzenlenmişti.

Başkanlığı'nın tayin ve takdir edeceği bir husustur. Başkanlığın tayin ve takdirde hataya düşüp, esasında milletvekili seçilmeye engel olmayan bir suçtan dolayı kesin hükümün Genel Kurul'a bildirilmesi ve bu şekilde üyeliğin düşmesi halinde, milletvekilinin başvurabileceği bir yargı yolu bulunmamaktadır. Zira kesin hüküm nedeniyle üyeliğin düşmesi hali, Anayasanın 85'inci maddesi uyarınca yargı denetimi dışında bırakılmıştır⁴². Bu durum, öğretilde haklı olarak eleştirilmiştir⁴³.

Anayasa'nın 76'ncı maddesinin 2'nci fıkrasına göre *“kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler”*. Madde metninden de anlaşılacağı gibi, milletvekili seçilmeye engel olan kesin hüküm giyme halleri iki grupta toplanmıştır. Birinci grupta hükmolunan ceza ikinci grupta ise suçun türü dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda taksirli suçlar hariç olmak üzere, toplam bir yıllık hapis cezası⁴⁴ ile süresi ne olursa olsun ağır hapis cezası milletvekili seçilmeye engel olmaktadır. Aynı şekilde maddede sayılan suçlardan hüküm giymek, cezanın türü ve süresine bakılmaksızın, milletvekili seçilmeyi engellemektedir⁴⁵.

Milletvekili seçilmeye engel suçlar, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunun 11'inci maddesinde de kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar⁴⁶, affa

⁴² Gözler, s.262;Onar, s.461.

⁴³ Bu konuda bkz. Onar, s. 461-462.

⁴⁴ Anayasada toplam bir yıl veya daha fazla hapis cezası denildiği için, cezanın bir defada verilmiş olması gerekmemektedir. Farklı zamanlarda ve farklı mahkemelerce verilen ve kesinleşen hapis cezaları toplamı bir yıl geçiyorsa , bu durum milletvekili seçilmeye engel olduğu gibi, eğer kişi milletvekili seçilmiş ise, milletvekilliği düşürülecektir. Onar, s. 415 ;Gören/İzgü, C.1, s.768;Gözler, s.235.

⁴⁵ Onar, s. 414 ; Gören/İzgü, C.1, s.768;Gözler, s.236.

⁴⁶ 5252 sayılı Türk Ceza Kanunun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 6' ncı maddesine göre kanunlarda öngörülen ağır hapis cezaları hapis cezasına

uğramış olsalar bile; basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar, Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabı'nın, Birinci Babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkum olanlar⁴⁷, terör eylemlerinden mahkûm olanlar⁴⁸, Türk Ceza Kanunu'nun 536' ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537' nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkum olanlar, kısıtlılar ve kamu hizmetinden yasaklı olanlar milletvekili seçilemezler⁴⁹. Bu hükümde belirtilen suçların affa uğramış

dönüştürülmüştür. Dolayısıyla maddede geçen süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına mahkum olmak ibaresinin hukuken bir geçerliliği bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 14.02.2006 tarih ve 13-16 sayılı kararı ile eski ceza kanunda yer alan ağır hapis cezaları, ağır hapisten dönüşmüş hapis cezası olarak varlıklarını sürdüreceği için önceden hükmedilmiş bir yıldan fazla ağır hapis cezası, milletvekili seçilmeye engel olmaya devam edecektir.

⁴⁷ Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yer alan suçlar, Anayasanın 76' ncı maddesinin 2' ncı fıkrasında sayılan suçlar arasında yer almamaktadır. Bu nedenle, maddenin bu yönüyle Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Bu konuda bkz. Turhan, *Seçilmeye Engel Suç*, s. 26.

⁴⁸ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunun 3 ncü maddesine göre 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır. Yine aynı Kanunun 4 ncü maddesine göre Türk Ceza Kanununun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319 uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar, 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar, 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları, 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar, Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar ile 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde tanımlanan suçların, terör amacıyla ve suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde terör suçu sayılır.

⁴⁹ 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunun 11' inci maddesinde atfı yapılan ceza kanunu 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunudur. 765 sayılı TCK 01.06.2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır. 5252 sayılı Türk Ceza Kanunun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 3 üncü maddesine göre "Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan Türk Ceza Kanununa yapılan yollamalar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda bu hükümlerin

olsalar dahi, süresiz olarak hak yoksunluğa neden olması, 5237 sayılı TCK'nın 53 üncü maddesindeki süreli hak yoksunlukları ile çelişki arz etmektedir⁵⁰.

D. TCK'YA GÖRE TBMM ÜYELİĞİNDEN YOKSUN BIRAKMA

Türk Ceza Kanunun 53/1-a maddesine göre kişi, kasıtlı bir suçtan mahkumiyetin kanuni sonucu olarak TBMM üyeliğinden yoksun bırakılır. Hakimin bu hususta takdir yetkisi bulunmamaktadır. TBMM üyeliğinden yoksunluk, yasal ve kendiliğinden bir sonuç olup, hakimin aksi yönde bir karar vermesi mümkün değildir.⁵¹

Türk Ceza Kanunun 53/1-b maddesinde ise seçme ve seçilme ehliyetinden diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksunluk da aynı kapsamda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. İlk bakışta bu hükmün varlığı yanında 53/1-a' daki TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, bir tekrar gibi gözükebilir. Zira TBMM üyeliğinden yoksunluk, seçilme ehliyetinden yoksunluk kapsamında değerlendirilebilir. Nitekim öğretide bu doğrultuda görüşler bulunmaktadır⁵². Hatta öğretide 53/1-a'ya göre, TBMM üyeliğinden yoksun bırakmanın mümkün olmayacağı, bu hükmün ilerde seçme ve seçime ehliyetinden yoksunluk olarak anlamak gerektiği ileri sürülmüştür⁵³.

Kanaatimizce hükümde gereksiz bir tekrar olmadığı gibi, TBMM üyeliğinden yoksun bırakmayı, ilerde seçme ve seçilme ehliyetinden mahrumiyet olarak algılamak da mümkün değildir. TCK 53/1-a maddesindeki TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya dair güvenlik

karşılığını oluşturan maddelere yapılmış sayılır. Mevzuatta, yürürlükten kaldırılmış Türk Ceza Kanununun kitap, bab ve fasıllarına yapılmış olan yollamalar, o kitap, bab ve fasıl içinde yer almış hükümlerin karşılığını oluşturan 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun maddelerine yapılmış sayılır". 765 sayılı TCK'nın İkinci Kitabında yer alan suçlar, 5237 sayılı TCK'nın Dördüncü Kısımının üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve sekizinci bölümünde düzenlenen bir kısım suçlara tekabül etmektedir. 765 sayılı TCK'nın 536 ve 537'nci maddelerinde düzenlenen suçta tekabül eden bir suç, 5237 sayılı TCK'da bulunmamaktadır. Bu suçların kısmen de olsa karşılığı, 5326 sayılı Kabahatler Kanunun 42'nci maddesinde düzenlenen "afiş asma" kabahatidir.

⁵⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku*, s.695.

⁵¹ Albayrak, s.107.

⁵² Turhan, *Hak Yoksunlukları*, s.177; Hafizoğulları, *Ceza ve Güvenlik Tedbiri*, s. 19.

⁵³ Bkz. Donay, s. 87; Hafizoğulları, *Ceza ve Güvenlik Tedbiri*, s. 19.

tedbiri, kararın kesinleştiği tarihte milletvekili olarak görevini sürdüren kişilere ilişkindir. Bu kişilerin bu nedenle üyeliklerinin düşürülmesine, Anayasa'nın 84'üncü maddesinin 2'nci fıkrası karşısında anayasal bir engel de bulunmamaktadır. Zira kesin hüküm nedeniyle üyelik düşürülebilmektedir. Yasama dokunulmazlığın kapsamı düşünüldüğünde, TBMM üyesi olan bir kişinin, milletvekili seçilmeden önce kesin hüküm giymesi veya ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki durumlar kapsamında milletvekili seçildikten sonra da kesin hüküm giymesi veya dokunulmazlığı kaldırılmak suretiyle yargılanıp hüküm giymesi mümkündür. Aynı şekilde 53/1-b maddesindeki hak yoksunluğu, geleceğe yönelik seçme ve seçilme hakkından ve siyasi hakları kullanmaktan yoksunluğu içermektedir. Bu kapsamda kişi sadece milletvekili seçilmekten değil, belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği gibi diğer seçilme haklarından da mahrum olmaktadır. Bununla birlikte geleceğe yönelik bu hak yoksunluklarının, halen görevde bulunanları kapsayıp kapsamayacağına dair bir hüküm 5237 sayılı TCK'da yer almamaktadır. Buna karşılık aynı mahiyette fer'i cezanın düzenlendiği (m.20) 765 sayılı TCK'nın 34'üncü maddesinde mahkûmiyetin seçilme ehliyetine hâlel getirmesi ve memuriyetten mahrumiyeti gerektirmesi halinde, halen seçimle veya atamayla bu görevi yürütenlerin hakkında nasıl bir işlem tesis edileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Buna göre *“Bir cürüm ile katiyen mahkûmiyet; kanunen siyasi bir hizmete intihap olunabilmek kabiliyetini selbettiği veya memuriyetten mahrumiyeti müstelzim olduğu takdirde azalık ve memuriyetin zevalinde mucip olur”*. Hükümden de anlaşılacağı gibi, kişinin mahkûmiyetin sonucu olarak seçilme hakkından mahrum bırakılması halinde, seçimle üstlendiği TBMM üyeliği, belediye meclis üyeliği, il genel meclis üyeliği gibi görevleri ile memuriyeti son bulur⁵⁴. Ancak aynı içerikte bir hükme, 5237 sayılı TCK'da yer verilmemiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi, kanaatimizce bu amaca matuf olan hüküm, TCK 53/1-a maddesindeki hükümdür. Dolayısıyla *seçimle*

⁵⁴ Alman Ceza Kanunun 45 nci maddesinde de aynı mahiyette bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre kamu görevini üstlenme veya seçilme hakkının kaybıyla birlikte hükümlü sahip olduğu ilgili hukuki vaziyet ve hakları kaybeder. Yenisey/Plagmen, s.33.

üstlenilen bir kamu görevinin halen yürütülüyor olması halinde bu görevin sona ermesi, ancak TCK 53/1-a uyarınca mümkün olabilecektir.

E. TBMM ÜYELİĞİNDEN YOKSUN BIRAKMAYA İLİŞKİN KARARIN İNFAZI

Milletvekili hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez (Anayasa m.83/3). Bu hüküm, öğretide, infaz engeli olan dokunulmazlık olarak nitelendirilmektedir. Bu dokunulmazlık uyarınca başlamış veya henüz infazına başlanmamış cezaların infazı, milletvekili sıfatının sona ermesine bırakılır. Bu itibarla milletvekili sıfatı sona erdikten sonra genel veya özel af çıkarılmadığı sürece, cezanın infazı muhakkaktır⁵⁵. İnfaz engeli olan bu dokunulmazlık, muhakeme engeli olan dokunulmazlıktan farklıdır. Muhakeme engeli olan dokunulmazlık meclis kararıyla kaldırılabilirken, infaz engeli olan dokunulmazlığın, kural olarak meclis kararıyla veya başka bir suretle kaldırılması mümkün değildir⁵⁶. Bunun tek istinası, milletvekilin, milletvekili seçilmeye engel bir suçtan mahkûm olmasıdır. Bu durumda cezanın infazı için, milletvekili sıfatının sona ermesi beklenmez. Ceza mahkûmiyetine ilişkin kesin hüküm, Anayasa'nın 84' üncü maddesinin 2'nci fıkrası ve Meclis İçtüzüğü'nün 136'ncı maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca, Meclis Genel Kurulu'nda okunmak suretiyle üyelik sona erer. Üyelik sona erdikten sonra, hükmedilen ceza infaz edilir.

Anayasa'nın 83 ve 84'üncü maddesi hükümleri ile Meclis İçtüzüğü'nün 135 ve 136' ncı maddesi hükümleri nazara alındığında TCK'53 üncü maddesi uyarınca hükmedilen TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya ilişkin güvenlik tedbirinin infazına dair ikili bir ayırım yapılması gerekmektedir. Anayasanın 76'ncı maddesinin 2'nci fıkrası ile 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunun 11'inci maddesine göre, açıkça ismi zikredilen suç türleri hariç hapis cezasına mahkûmiyetin, milletvekili seçilmeye engel olabilmesi için, süresinin toplam bir yıl ve daha fazla olması gerekmektedir. Buna karşılık TCK 53'üncü maddesine göre ertelenmemesi koşuluyla bir yıldan az hapis cezasına mahkûmiyet halinde dahi, kişinin TBMM üyeliğinden yoksun bırakılması mümkündür. Bu

⁵⁵ Feyzioğlu, s. 23-24.

⁵⁶ Feyzioğlu, s. 24.

durumda yani bir yıldan az hapis cezasına mahkûmiyet, milletvekili seçilmeye engel olmadığı için, söz konusu cezanın ve cezanın kanuni sonucu olan TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya ilişkin güvenlik tedbirinin infazı, milletvekili sıfatının sona ermesine bırakılır. Milletvekili sıfatı sona erdikten sonra ise güvenlik tedbirinin fiilen infazı mümkün olmaz. Zira milletvekili sıfatı zaten sona ermiştir.

Hükmedilen hapis cezasının bir yıl ve daha fazla olması halinde, milletvekili seçilmeye engel bir ceza mahkumiyeti söz konusu olacağından söz konusu cezanın ve cezanın kanuni sonucu olan güvenlik tedbirinin infazı için üyelik sıfatının sona ermesine gerek bulunmamaktadır. Ancak bu durumda TCK 53'üncü maddedeki düzenleme olmasa bile, Meclis İçtüzüğü'nün 136'ncı maddesinin 2' nci fıkrası uyarınca, üyeliğin düşürülmesi hukuken mümkündür.

5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesinde düzenlenen hak yoksunlukları bu kapsamda TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, süreli bir hak yoksunluğudur. TCK açısından suçun milletvekili seçilmeye engel bir suç olup olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Buna karşılık, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 11'inci maddesi ve Meclis İçtüzüğü'nün 136'ncı maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca üyeliğin düşürülmesi halinde, hapis cezasıyla mütenasip bir hak yoksunluğu söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla meseleye bu açıdan bakıldığında, mevcut düzenlemeler arasında bir çelişki olduğu açıktır. Ancak bu çelişkinin yasal bir düzenlemeyle aşılması da mümkün gözükmemektedir. Zira 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunun 11'inci maddesinin dayanağını, Anayasanın 76'ncı maddesi teşkil etmektedir. Anayasanın 76'ncı maddesinde, sayılan suçlar açısından süresiz hak yoksunluğu öngörülmektedir.

SONUÇ

5237 sayılı TCK'nin 53' üncü maddesinde düzenlenen hak yoksunlukları kapsamında TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. Mülga 765 sayılı TCK'da da aynı içerikteki bir düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak mülga Kanun'da bu husus, güvenlik tedbiri olarak değil, fer'i ceza olarak düzenlenmiştir. Esasında vasıftaki bu değişikliğin düzenlemenin özüne sirayet ettiğini

söylemek güçtür. Zira 5237 sayılı TCK'nın 3'üncü maddesine göre ceza ve güvenlik tedbirlerinin fiilin ağırlığı ile orantılı olarak hükmedileceği ifade edildiğinden failin tehlikeliliği ile ilgili bir araştırma ve tespitin yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Ayrıca diğer güvenlik tedbirlerinde olduğu gibi, bir kişinin TBMM üyeliğinden yoksun bırakılması için, hapis cezasına mahkûm olması gerekmektedir. Dolayısıyla bir yaptırım, suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu ise ve fiilin ağırlığına göre hükmediliyorsa; artık o yaptırımı, güvenlik tedbiri olarak nitelendirmek mümkün değildir.

5237 sayılı TCK ile suç ve cezalarda önemli değişiklikler yapılmış, bazı kavramlar terk edilerek, yeni kavramlar tercih edilmiştir. Ancak bu değişiklikler, Kanunun tüm maddelerine yansıtılamamıştır. Bunun bir örneği de TCK 53/1-a maddesindeki düzenlemedir. 5237 sayılı TCK ile mülga 765 sayılı TCK'dan farklı olarak “kamu görevi” kavramı yerine “kamusal faaliyet” kavramı, “memuriyet” kavramı yerine, “kamu görevlisi” kavramı tercih edilmiş iken, TCK 53/1-a'daki düzenlemede mülga Kanun'daki kavramalara yer verilmiş olması anlaşılmaktan uzaktır. Esasında TCK 53/1-a maddesi dikkatlice irdelendiğinde, mülga 765 sayılı TCK'nın 20' inci maddesinin 2'nci fıkrasının 2'nci cümlesinin sadeleştirilerek 5237 sayılı TCK'nın 6'ncı maddesindeki kamu görevlisi tanımında yer alan “*atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir suretle sürekli, süreli ya da geçici*” ibarelerinin fıkranın başına ve sonuna eklenmek suretiyle bir hüküm oluşturulduğu görülecektir ki, bu durumu kanun yapma tekniği açısından ciddi bir özensizlik olarak değerlendirmek mümkündür.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 53/1-b maddesinde ise, seçme ve seçilme ehliyetinden ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksunluk da aynı kapsamda bir güvenlik tedbiri olarak düzenlenmiştir. İlk bakışta bu hükmün varlığı yanında 53/1-a' daki TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, bir tekrar gibi gözükebilir. Ancak hükümde gereksiz bir tekrar bulunmadığı düşünülmektedir. Zira TCK 53/1-b maddesindeki hak yoksunluğu, geleceğe yönelik seçme ve seçilme hakkından ve siyasi hakları kullanmaktan yoksunluğu içermektedir. Bununla karşılık 765 sayılı TCK'nın 34'üncü maddesindeki düzenlemenin muadili 5237 sayılı TCK'da yer almadığından geleceğe yönelik bu hak yoksunluklarının,

halen görevde bulunanları kapsadığını söylemek güçtür. Kanaatimizce bu amaca matuf olan hüküm, TCK 53/1-a maddesindeki hükümdür. Dolayısıyla *seçimle* üstlenilen bir kamu görevinin halen yürütülüyor olması halinde bu görevin sona ermesi, ancak TCK 53/1-a uyarınca mümkün olabilecektir.

TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, TCK 53/1-a'da genel olarak kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakma kapsamında düzenlenmiştir. Bununla birlikte TBMM üyeliğinden yoksun bırakmanın seçme, seçilme ve diğer siyasi hakları kullanmaktan yoksun bırakmayla bağlantısı bulunduğundan bu hususla ilgili olarak Anayasa'da ve Milletvekili Seçimi Kanunun'da benzer mahiyette hükümler ve hak mahrumiyetleri mevcuttur. Ancak hukuki düzenlemeler arasında bir bütünlük olmadığı gibi, tutarlılık da bulunmamaktadır. Örneğin 5237 sayılı TCK açısından, TBMM üyeliğinden yoksun bırakma, hapis cezasıyla orantılı ve süreli bir hak yoksunluğu iken, Anayasa ve Milletvekili Seçim Kanunu'na göre suçun vasfı esas alınmak suretiyle süresiz hak yoksunluğu söz konusu olabilmektedir. Yine 5237 sayılı TCK'nın 53'üncü maddesine göre suçun türüne bakılmaksızın kasıtlı bir suçtan hapis cezasına mahkum olmak önemli iken Milletvekili Seçim Kanunu ve TBMM İç Tüzüğü açısından mahkum olunan suçun milletvekili seçilmeye engel bir suç olup olmadığı önem arz etmektedir. Gerek Anayasa'da gerekse Milletvekili Seçim Kanunun'da, milletvekili seçilmeye engel suçlar ve dolayısıyla üyeliğin düşürülmesine neden olan suçlarla ilgili düzenlemeler, 765 sayılı TCK'daki düzenlemeleri referans alan düzenlemelerdir. Bu suçların bir kısmı, yeni Kanun'da aynıyla muhafaza edilmiş, bir kısmı değiştirilerek alınmış, bir kısmı ise suç olmaktan çıkarılmıştır. Suç olmaktan çıkarılmış ve kabahat olarak düzenlenmiş bir kısım suçların, Milletvekili Seçim Kanunun'da halen milletvekili seçilmeye engel suç olarak sayılması, önemli bir eksikliktir. Dolayısıyla yapılması gereken, tüm bu hususların bir bütünlük içinde ele alınıp düzenlenmesidir.

TCK'53 üncü maddesi uyarınca hükmedilen TBMM üyeliğinden yoksun bırakmaya ilişkin güvenlik tedbirinin infazı, yasama dokunulmazlığının kapsamı gözetilerek ele alınmalıdır. Bu kapsamda Anayasa'nın 83 ve 84'üncü maddesi hükümleri ile Meclis İçtüzüğü'nün

135 ve 136'ncı maddesi hükümleri nazara alındığında ikili bir ayırımın yapılması zorunludur. Anayasa'nın 76'ncı maddesinin 2'nci fıkrası ile 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanun'un 11'inci maddesinde açıkça ismi zikredilen suçlar ile toplam bir yıldan fazla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, kişi infaz engeli olan dokunulmazlıktan yararlanamaz. Bu durumda hükmedilen güvenlik tedbiri, milletvekili sıfatının sona ermesi beklenmeksizin infaz edilir ve kişi TBMM üyeliğinden yoksun bırakılır. Diğer hallerde ise hükmedilen cezanın ve güvenlik tedbirinin infazı, milletvekili sıfatının sona ermesine bırakılır.

KAYNAKÇA

Albayrak, Mustafa, (2007). Yeni Türk Ceza Kanununda Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma Güvenlik Tedbirinin Uygulanması ve Sorunları.Terazi Aylık Hukuk Dergisi,S.:13,s.105-110.

Artuk, Mehmet Emin. (2008). Güvenlik Tedbirleri.Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII,S.:1-2, s.461-492.

Artuk, Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya Caner,(2009). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (10.bs.),Ankara: Turhan Kitabevi.

Atar, Yavuz. (2009).*Türk Anayasa Hukuku* (5.bs.). Konya: Mimoza Yayınları.

Bakıcı, Sedat,(2008). 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri (2.bs.).Ankara: Adalet Yayınevi.

Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem. (2006). *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (4.bs.).İstanbul: Beta Yayınları.

Demirbaş, Timur.(2009). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (6.bs.).Ankara: Seçkin Yayınevi.

Derdiman, Cengiz. (2011). *Anayasa Hukuku*. (2.bs.) Bursa:Alfa Aktüel Yayınları.

Dönmezer, Sulhi. (2003). *Genel Ceza Hukuku Dersleri*.İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Donay, Suheyl.(2007). *Türk Ceza Kanunu Şerhi*,(1.bs) İstanbul: Beta Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş.

Erem, Faruk.(1944). Türk Ceza Kanununda Emniyet Tedbirleri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.:1, S.:3, s.351-378.

Erdoğan, Mustafa. (2005). *Anayasa Hukuku*.(3.bs.). Ankara : Orion Yayınları,

Gökcan, Hasan Tahsin/Artuç, Mustafa.(2007).*Ceza ve Usul Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı ve Özel Soruşturma Usulleri*, Ankara : Seçkin Yayınevi.

Feyzioğlu, Metin (2010) Yasama Dokunulmazlığı.23.12.2010 tarihinde

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/300/2809.pdf>,adresinden erişildi.

Gören Zafer/İzgü,Ömer. (2002). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Yorumu*. Ankara:TBMM Basımevi.

Gözler, Kemal. (2007). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. (4.bs.),Bursa :Ekin Kitabevi.

Gözübüyük, Şeref. (2003). *Anayasa Hukuku*.(12.bs.), Ankara: Turhan Kitabevi.

Hafizoğulları, Zeki. (1996). *Ceza Normu, Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni (Ceza Normu)*.(2.bs.). Ankara :US-A Yayıncılık

Hafizoğulları, Zeki.(2010). *5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri,(Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri)*. 10.12.2010 tarihinde <http://www.baskent.edu.tr/~zekih/ogrenci/cezalargt.doc>. adresinden erişildi.

Hafizoğulları, Zeki. (2008).*Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Ceza Hukuku)*.Ankara:US-A Yayıncılık, Ankara.

İba,Şeref. (2006). *Anayasa ve Siyasal Kurumlar (100 Soruda)*. Ankara:Turhan Kitabevi.

Koca, Mahmut/Üzülmez İlhan.(2008). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri*. (1bs.).Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kunter,Nurullah.(1947).Bugünün Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirlerinin Yeri.İÜHFM,C.XIII,S.:4, s.1327-1349.

Malkoç, İsmail (2008). *Yeni Türk Ceza Kanunu*.(3.bs.). Ankara: Malkoç Kitabevi.

Nuhoğlu,Ayşe.(1997). *Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri*. Ankara: Adil Yayınevi.

Onar, Erdal. (1997). 1982 Anayasasında Milletvekilliğin Düşmesi. Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları No: 36, s.387-466.

Özgenç, İzzet. (2005). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Gazi Şerhi)*. (2.bs.).Ankara:Seçkin Yayınevi.

Özgenç,İzzet, (2011).*Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Türk Ceza Hukuku)*.(6.bs). Ankara:Seçkin Yayıncılık

Öztürk Bahri/Erdem Mustafa Ruhan.(2006).*Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. (9.bs.).Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Parlar, Ali/ Hatipoğlu Muzaffer.(2008).*Türk Ceza Kanunu Yorumu*. (2.bs.). C.1, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Soyaslan, Doğan. (2009). Ceza Hukukunda Memur Kavramı (Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar. 09.09.2009 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/297/2729.pdf> adresinden ulaşılmıştır.

Soyaslan,Doğan.(2005). *Ceza Hukuku Genel Hükümler (Ceza Hukuku)*.(3.bs.).Ankara:Yetkin Yayınları.

Tezcan, Durmuş /Erdem, Mustafa Ruhan /Önök, R.Murat. (2006). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara:Seçkin Yayınevi.

Turhan, Faruk.(2007).Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığın Hukuki Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme (Hak Yoksunlukları). Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:2 S.:4 , s.171-196.

Turhan,Faruk. (2007). Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XI, S.1-2, s. 55-85.

Toroslu, Nevzat. (2005). *Ceza Hukuku Genel Kısım*. (8.bs.). Ankara:Savaş Yayınevi.

Zafer, Hamide. (2010). *Ceza Hukuku Genel Hükümleri*. İstanbul : Beta Yayınları.

Yenisey, Feridun, Plagmen Gottfried,(2009), Alman Ceza Kanunu (STRAFGESETZBUCH), İstanbul :Beta Yayınları.

